

Naj navedem tu le eno priliko. Pri skledi, katera z jedjo napolnjena ravno za eno osebo zadostuje, hrani se en sam človek redno in pošteno, ostane krepak in gladu ne pozna, ako se mu skleda tudi proti in o pravem času napolnuje. Prisede naj pa k taki skledi vselej še druga oseba, nasitila bosta se oba v posledici le na pol. Na zadnje taki osebi popolnoma oslabite. Koliko hitreje se pa to še le zgodi, ko bi se k skledi, katera z jedjo enemu samemu človeku zadostuje, šestero, osmero in še več ljudi vsedalo!

To velja posebno gledé nasada sadnega drevja na stalno mesto po starem načinu po veliko krajih naše domovine. Na prostor enemu drevesu primeren posadi se jih po 6—8 in še več. Ne sme se po tem takem nobenemu čudno zdeti, da tudi sadjereja, kjer je je kaj, pravega dobička ne donša. Ni ne res, da se mora od sadnega drevesa na stalno mesto posajenega, in to še morebiti v pregostem sporedu, brez daljne skrbi zahtevati obilnega in zdatnega pridelka. Naj bode še tako velik zaklad skupaj, če se od njega vedno le jemlje in nič ne dodaja, slednjič zgine — ni ga več!

To velja posebno o sadnem drevju in o zemlji.

Prva leta drevo na zemlji, kamor je stalno vsajeno, posebno če je spočita, dobro raste, a ko je mineralne in druge gnojilne tvarine iz sebe oddala, počne drevo vidno pešati, ostari in se nazadnje prezgodaj tudi posuši. Tu je treba, od časa do časa gnojila in pa okopavanja dreves, da spodnje plasti zemlje na vrh pridejo, se pod vplivom zraka, mokrote, toplote in mraza kemično razkrojijo ter rodovitne postanejo. To ni ravno velik trud, kateri se pa vselej dobro splača.

Sadno drevje dela navadno tisto širjavo izraščeni venec korenin pod zemljo kakor ga ima v vrhu iz vej. Zatega del mislim, da ne bode napačno, ako tukaj navedem primerni plan, koliko narazen naj se posamezne vrste sadnega drevja — drevo od drevesa — na stalno mesto sadi. Sicer se to lahko vidi na izglednih vrtilih zavednih sadjerejcev (kakoršnih je pa pri nas še vse premalo) ter se nahaja tudi skoraj v vsaki sadjerejski knjižici. A, ker je reč prevažna, naj jo podam še posebej častitim čitateljem „Novic“ tudi tukaj.

Jablane, hruške in češnje naj se sadé na stalno mesto od 10 do 13½ metra narazen; češplje, slive, višnje, breskve, marelice in mandeljni pa po 5 do 6½ metra vsaksebi; kutne in nešplje po 3⅓ do 5 metrov, a orehi in kostanji pa po 13 do 17 metrov eden od drugega.

Po takem nasadu ima vsako drevo za-se zadostni prostor, se veselo in krepko razširja, dobro raste, ima v zemlji zadostni prostor za razvoj korenin, tako tudi posebno mineralnih gnojil, do njega je dohod zraku in svetlobi odprt, a pod njim se tudi še lepe krme — sena — pridela, ter ako je snaženo in ima mir pred elementarnimi silami, dobri, obilni in okusni sad donša; se ve, da mu je treba tudi od časa do časa nekoliko zemljo ob koreninah zrahljati in pravilno pognojiti, kar pa le redkokateremu današnjih sadjerejcev na um pride.

(Konec prihodnjič.)

Kako naj bi se v ljudski nadaljavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Dergane.

(Dalje.)

V 50. listu lanskih „Novic“ razložil sem učni načrt za nadaljevalno šolo in splošni obseg knjige, ki bi morala spisati se, predno bi začeli z organiziranjem te šole. Danes pa hočem razviti svoje misli, kako bi se dal

podučevati zelo važni predmet rudninskega gnoja; začeti hočem z apnom.

Apno.

V vsi naši deželi nahaja se sploh znana rudnina z imenom apnenec. Cela pogorja kranjska sestavlja namreč beli ali pa sivi apnenec, in cela dežela naša obstoji skoraj iz same apnenine. Vsacemu je znan navadni kamen, ki ga rabijo pri nas za zidanje, ali pa ga žgó v apnenicah. Žgano (živo) apno gasé potem v jamah, ter si napravljajo iz njega ugašeno apno, katero z vodo in s peskom zmešano daje potem mort (mavto) za zidanje. Ta kamen ni družega kakor zgoraj imenovani apnenec. Iz apnenca obstoji pa tudi večí del plodovite zemlje, ki je nastal iz apnenčeve skale. Skala je namreč v teku časa razrušila in razdrobila se v majhne koščke in ti razpali so potem ter spremenili se v prah. Znano je pa, da vsaka rastlina jemlje svoj živež iz zemlje, kateri obstoji iz ravno taistih delov, iz katerih zložena je sama rastlina.

Tudi apnenec pomaga sestavljati rastlinske dele, in sicer kot apno. Apnenec obstoji namreč iz dveh teles: iz ogljenčeve kisline, to je, iz plinovega telesa, kislatega in reznega okusa, ki nareja se neprenehoma pri živalskem dihanji, nahaja se pa tudi v kisli vodi, na pr. v Slatini, katera dobiva od njega rezen okus.

Ogljenčeva kislina prišteva se sicer tudi k rastlinski hrani, toda hrano to pridobiva si rastlina le iz zraka skozi reže svojega listja, ne pa iz zemlje. — Drugi del apnenca „apno“ je taista hrana, ki jemlje jo rastlina iz zemlje apnene.

Toraj sestavlja rastlino tudi apno. Ako je temu tako, od kod pa vemo, da obstoji rastlina iz tega telesa? — V pepelu sežganega sočivja ali pa sežgane detelje najde se skoraj polovica samega apna. Ni li to živ dokaz, da poglavitni del teh rastlin mora le apno biti, in da toraj te rastline potrebujejo za svoj živež apnenske hrane, ako je pa ne dobé pripravljene uže v zemlji, moramo jo mi jim voziti z gnojem na polje.

Apno koristi pa polji tudi na drug način.

Umni gospodar pripelje apna tudi na travnike, poraščene z mahom in šarjem — s „kisló travo“; tu napravi si iz apna majhne kupčke ter pokrije jih sè zemljo. Pod zemljo razpade apno v prah, ki ga razmeče potem po celem travniku in z brano povleče. Na tem travniku raste potem žlahna, sladka, a ne kislá trava; — zraven tega pazi pa na to, da zadržuje od travnika preveliko mokroto. Ona vzročuje namreč na krajih, kjer ne more zaradi stoječe vode zrak preriniti v zemljo, veliko kisline, in na tacih krajih rastejo samo kisle, za živino ne užitne trave.

Da apno v resnici koristi na ta način, lahko se prepričaš, ako napraviš si doma sledeči poskus. Vzemi si košček apna, bodi si žganega, bodi si ugašenega, in deni ga v kozarec, v katerega nalil si poprej polovico jesiha. Čez malo časa moreš prepričati se, ako pokušiš to tekočino, da izgubil je jesih svoj kislí okus; apno je odvzelo mu namreč ta okus. Tako odvzame apno tudi zemlji vso kislino, ako poapniš ž njim njivo ali travnik.

(Dal. prih.)

Delovanje kmetijske podružnice novomeške. *)

Z letošnjim novim letom predramila se je kmetijska podružnica novomeška iz družega zimskega spanja.

*) Radostni pozdravljamo to poročilo novomeške podružnice, dostavlja je željo, naj bi tudi drugim podružnicam kmetijskim bilo delovanje novomeške podružnice spodbudljiv zgled.

Vred.

Sedaj mislimo, da ne bode zaspala zopet v tretjič, kajti dobila je izvrstnega predsednika, ki ne bode imel samo ime, ki dejanski bode pokazal, da bñje mu srce za blagor kmetijskega stanu, na pravem mestu. — Gospod dr. Albin Poznik, novi predsednik novomeške kmetijske podružnice, je pa tudi strokovnjak v kmetijskih vednostih, in bode toraj tudi v tej zadevi dober vodnik društvu.

Kot tajnik te podružnice pooblasten sem razglasiti dnevni red dveh odborovih sej, katerima je predsedoval gosp. dr. Poznik.

Na dnevnem redu prve in druge seje bile so sledeče posvetovalne reči:

1. Svota nedoplačanih letnih doneskov se je natanko odločila, isto tako tudi način iztirjave odločil.

2. O odrajtanju denarja, ki tirja ga postavno centralni odbor od novomeške podružnice.

3. O sredstvih, katerih naj bi se poslužila kmetijska podružnica, da udeležé se družbe boljše stari udje, in da pridobi si več novih udov.

4. Kako bi zamogla kmetijska družba podpirati ljudske popisovalce pri izvedovanji koristne domače živine, da vstreglo bi se želji c. kr. ministra kmetijstva.

5. O udeležitvi podružnice novomeške pri poroki cesarjeviča Rudolfa.

6. Predlogi, ki stavi jih je tajnik podružnice:

a) Naj razglasijo se vse posvetovalne reči odborov pri sejah novomeške podružnice kmetijske v „Novicah“;

b) naj skliče predsednik družbe vsaj enkrat v mesecu odborovo sejo;

c) naj bi delala podružnica na to, da osnovala bi se v vsaci vasi vaščanska kmetijska društva;

d) naj sproži podružnica ustanovitev nadaljevalnih kmetijskih šol na Dolenjskem, in naj udeleži se potem sama dejajno pri organiziranji taistih;

e) naj dela kmetijski odbor podružnice pri slavnem centralnem odboru na to, da obdarovali bi se od tega odbora tisti ljudski učitelji, ki učé s posebnim veseljem in izvrstnim vspehom kmetijski nauk gledoma sadjerejo na ljudskih šolah;

f) naj umisli si podružnica iz svojega denarja štiri kmetijske časnike in nekaj kmetijskih knjig.

Novomesto 30. prosenca. Anton Derganc,
tajnik podružnice kmetijske

Zgodovinske stvari.

Kršćanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

VI.

Ko so bili pomorjeni poganski voditelji, so se pomirili duhovi in povrnili se je notranji mir. Zopet so prišli iz Solnograda: Reginbald, Reginhar, Avgustin in Gundhar. *) Da, še celó škof Virgilij sam je obiskal na priprošnje Valduha naše pokrajine; obhodil je podučevaje skoro celo Korotansko; zidal in posvečeval je cerkve, posvetil je mnogo učenih in pobožnih mož v duhovne. S kako radostjo je bil povsod sprejet, kamor je prišel, pové nam neko poročilo bavarskega zgodovinarja „Adelsreiterja“. Da, prikupil se je Slovencem tako, da so ga imenovali svojega apostola. Umrl je l.

*) Anonymus Salisburgensis.

784. v Solnogradu. Se je li Valduh prej preselil v večnost nego Virgilij, se ne vé; Velzer trdi, da prej; Bolland pa pozneje.

Po Valduhovi smrti zgubé naši očetje popolnem politično svobodo. Karol Véliki, zmagavši Bavarce, podvrže si Korotansko in po zmagi nad Avari l. 796. vso Panonijo z drugimi slovenskimi pokrajinami. Da bi ne bili naši preddedje premočni, in da bi se ne mogli spuntati, razdeli in razkosi slovensko vojvodstvo v mnogo koscev; vladarsko oblast pa prepusti domačim poglavarjem, knezom in županom. Nadzorovali so te poglavarje in grofe kraljevi namestniki, ki so pazili in skrbeli za red in mir; ob vojski so vodili tudi vojaška krdela teh pokrajin. Prvi nam znani namestnik je bil Gerold, Karlov svak, in sicer za Bavarsko in Korotansko do Drave. Pod Dravo je gospodoval furlanski vojvoda Erik. Važna je ta politična razdelitev za cerkveno upravo; dežele namreč, ki so bile izročene Geroldu, izročene so bile tudi solnograškemu škofu; med tem, ko so pokrajine pod Dravo spadale pod Oglej.

Akoravno je bilo gospodstvo Karola nad Slovenci v političnem obziru jako škodljivo, bilo je vendar za krščanstvo ugodno. Tako se odpre po zmagi nad Avari ogerskim Slovencem pot do nebeških nauk, ki so doslej z divjaki v temi malikovalstva živeli, kajti še le po uničenji tega naroda pridejo k njim duhovniki, ki jih podučujejo, krstijo, cerkve zidajo in posvečujejo. Sploh pa je spodbujal Karol solnograške škofe, da so pošiljali marljivo svečenike v Slovenijo, tamošnjim knezom in grofom, ki so bili jako vneti za razvitek krščanstva.

Posebno vnet kristijan je bil knez korotanski Ingo ki je pridobil Kristovi veri plemenitaše. Žlahtniki namreč niso hoteli nikakor prave vere sprejeti; mislili so, ona je le za prostake in kmete, ne pa za nje. Sicer se tudi značaj krščanstva ne vjema z njihovim značajem, kajti njegove čednosti, kakor ponižnost, potrpežljivost, krotkost, mir in ljubezen, niso nikakor biseri plemenitega stanú. Dokler se niso vdali Rimljani tem čednostim, bili so slavni in mogočni; ko so pa zapustili malike in sprejeli krščanstvo, nehala je njihova slava. Sploh je pa Kristus med vsemi bogovi najrevnejši, ki ni obljubil in dal Svojim na tem svetu niti bogastva niti veselja, marveč le trpljenje, strah in zaničevanje, preganjanje in druge križe in težave. Zraven pa je še tako prevzet, da ne trpi zraven sebe ne družega boga, ne druge boginje.

Duhovniki in škofje so jih skušali podučiti, in dokazovali so jim, da slava Rimljanov ni nehala, ker so sprejeli krščanstvo, marveč zarad njihovega nenravnega in pohujšljivega življenja. Da pa Kristus ne more trpeti zraven sebe drugih bogov, je jako naravno, ker je on sam edini pravi Bog. Ker vse predikovanje nič ne pomaga, pridruži se mu Ingo, ki osmeši, po nasvetu solnograškega škofa Arna, Virgilijevega naslednika, njihove paganske nazore.

Ingo povabi namreč nekoliko kmetov in nekoliko žlahtnikov na pojedino. Kmete pokliče v sobano, posadi jih na visoke stole zraven miz, ki so obložene z najboljšimi in najslajšimi jedmi in pijačami v srebernih in zlatih posodah. Žlahtnike pa pusti pred vrati, ter jim streže s kmečkimi jedmi v prstenih posodah; prinaša jim črnega kruha, smrdljivega mesa, kislega vina. Z eno besedo kmet je gospod in žlahtnik; žlahtnik in gospod je kmet. Se vé, da so bili plemenitaši jako nezadovoljni in razžaljeni, ter vprašajo kneza, zakaj jih tako onečastuje. Ingo odgovori: „Oni, ki živé v mestih, v visokih in lepih palačah, niso tako čisti, kakor oni, ki živé na deželi v majhnih, črnih kočah. Oni revni ljudje in kmetje, ki so očistili svoje duše v studencu sv. krsta,